

HESAPLARDAN PLANLARA: 2024'TE AFRİKA

DOÇ. DR. VOLKAN İPEK

Akademisyen YEDİTEPE ÜNİ.

“

2023 yılındaki siyasi hareketliliğin odağı kuşkusuz Batı Afrika oldu. Nijer'deki, Gabon'daki ve Sierra Leone'daki sivil yönetimler 2023 yılının ikinci yarısından itibaren ordular tarafından devrilmek istendi.

”

Eski yılın hesabıyla yeni yılın planı sadece insanlar temelinde şekillenmez. Herhangi bir ülkeyle, bölgeyle ya da kıtaya ilgilenenler bu hesaplama ile planlamayı ilgilendikleri ülkeye, bölgeye ya da kıtaya uygulayabilir. Uluslararası ilişkileri oluşturan temel aktörlerden devletlerin bir yıl içinde yaptıkları ve yapamadıklarıyla şekillendirdikleri gündemleri onların yeni yıldaki planlarını doğrudan etkileyebilir. Bu nedenle aslında, böyle bir hesaplama ve planlama ilgililenen o ülkeyle, bölgeyle ya da kıtaya ilgili sağlıklı yorum yapmak için oldukça sağlıklıdır. Söz konusu hesaplama ve planlama Afrika kıtasındaki ülkeler için de yapılabilir.

2023'TE AFRIKA GELİŞMELERİ

2023 yılının 54 Afrika ülkesi için de aynı şekilde geçtiğini söylemek olanaksızdır. Doğal olarak her Afrika ülkesi 2023 yılını farklı şekilde geçirdi ve 2022 yılının sonunda 2023 yılı için hazırladıkları sosyal, siyasi, ekonomik planlarını farklı derecelerde uygulayabildi. Ne var ki bu ülkelerden bazıları 2023 yılında diğerlerine göre çok daha hareketliydi. Ülkeler bu hareketlerin sonucunda yaşadıkları gelişmelerle planlarını uygulayacak fırsat ya buldular ya da bulamadılar. Siyaset başta olmak üzere ekonomide yaşanan bu hareketlilikler sonuçta tüm Afrika kıtasını etkiledi. 2023 yılındaki siyasi ha-

reketliliğin odağı kuşkusuz Batı Afrika oldu. Nijer'deki, Gabon'daki ve Sierra Leone'daki sivil yönetimler 2023 yılının ikinci yarısından itibaren ordular tarafından devrilmek istendi. Nijer'deki Mohamed Bazoum yönetimi 26 Temmuz 2023 tarihinde, Gabon'daki Bongo ailesinin yönetimi 30 Ağustos 2023 tarihinde devrildi. Sierra Leone'daki Julius Maada Bio yönetimi ise 30 Kasım 2023 tarihinde devrilmek istendi. Bunun yanında, Burkina Faso'da 28 Eylül 2023 tarihinde 30 Eylül 2022 tarihindeki darbeye yönetimi ele geçiren Ibrahim Traoré'ye karşı bir darbe girişimi yaşandı. Nijer'deki ve Gabon'daki sivil yönetimlerin 2023 yılı için yaptıkları planlar 2023 yılının ortasında son buldu, Burki-

na Faso'daki askerî yönetimin ve Sierra Leone'daki sivil yönetimin planları ise sekteye uğratıldı.

Ülkelerin yönetimlerinin 2023 yılıyla ilgili planları sadece başarılı darbeler ya da başarısız darbe girişimleri nedeniyle etkilenmedi. 2019 yılında Ömer el-Beşir hükümetini ve 2021 yılındaki Abdullah Hamduk hükümetlerini deviren Sudan Ulusal Silahlı Kuvvetler Komutanı Abdal Fettah el-Burhan ile Darfur'daki soykırımı işleyen Cancavidlerin başı olan ve daha sonradan dönüştürülen Hızlı Destek Kuvvetleri'nin başındaki Muhammed Hamdan Dagalo arasındaki kampaşma kısa zamanda bir iç savaşa dönüştü. Resmî olarak 15 Nisan 2023 tarihinde başlayan bu iç savaş 2023 yılın son günlerine geldiğimiz bugünlerde de devam etmektedir. El-Beşir hükümetini birlikte deviren eski dostlar şu anda birbirine düşman kesilmiş durumdadır. Siyasi nedenlerle bozulan ya da sekteye uğrayan planların yanında ekonomik gelişmelerle rahatça uygulanabilen planlar da vardı. Özellikle 2022 yılına göre büyük oranda büyüme gösteren on ülke, 2024 ve sonrası için yabancı yatırımı çekme, kredibilite, istihdam ve üretim konusundaki planlarını gerçekleştirebilmek için büyük adım attılar. Afrika Kalkınma Bankası verilerine göre, 2023 yılında %6,2 büyüme oranıyla Ruanda ve Fildişi Sahili, %5,5 büyüme oranıyla Benin, %5,4 büyüme oranıyla Togo, %5,2 büyüme oranıyla Tanzanya, %5,1 büyüme oranıyla Moritus, %5 büyüme oranıyla Kenya, %4,6 büyüme oranıyla Uganda, %4,1 büyüme oranıyla Senegal ve %4 büyüme oranıyla Madagaskar 2022 yılındaki büyüme oranlarını

geçen on ülke oldu. Bu ülkelerin büyüme oranlarındaki başarılarını devam ettirmeleri durumunda gelecek 5 yıl içinde şimdiki ekonomik planlarının tamamını gerçekleştirebilecekleri öngörülmektedir.

“

2011 yılından beri bölgede eylemler gerçekleştiren Batı Afrika el-Kaidesi, İslami Devlet ve Boko Haram ağırlıklı birçok terör grubu sivil ölümlere neden olmanın yanında ülkelerin siyasi yapılarını da değiştirdi. Nijer'deki, Mali'deki ve Burkina Faso'daki 2020 -2023 yılları arasında gerçekleşen darbelerin temel gerekçelerinden olan bu örgütlerle mücadelede sivil yönetimler ve onları deviren askerî yönetimlerin zorluk çektiği görülmektedir.

”

2024'TE MUHTEMEL SORUNLAR VE BAZI OLUMLU DURUMLAR

2023 yılının hesabını geride bırakan Afrika ülkelerinin 2024 planları da şimdiden hazır durumda.

Ancak bu planların ne derecede uygulanıp uygulanmayacağı bazı şartlardaki değişimlere bağlı görünmektedir. Fildişi Sahili'nin, Benin'in, Togo'nun, Nijerya'nın ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin kuzeyiyle Kuzey Afrika'nın güneyinde kalan Sahel bölgesindeki cihatçı terör oluşumları şu anda en önemli sorun olarak göze çarpmaktadır. 2011 yılından beri bölgede eylemler gerçekleştiren Batı Afrika el-Kaidesi, İslami Devlet ve Boko Haram ağırlıklı birçok terör grubu sivil ölümlere neden olmanın yanında ülkelerin siyasi yapılarını da değiştirdi. Nijer'deki, Mali'deki ve Burkina Faso'daki 2020 -2023 yılları arasında gerçekleşen darbelerin temel gerekçelerinden olan bu örgütlerle mücadelede sivil yönetimler ve onları deviren askerî yönetimlerin zorluk çektiği görülmektedir. Rus Wagner Grubu'nun bölgeye müdahale etmeye başlamasıyla yükselen Fransız karşıtlığından sonra Fransa'nın bölgedeki askerlerini çekmeye başlaması ve Nijer'de olduğu gibi diplomatik temsilciliğini kapatması gibi tepkilerin bu terör örgütlerini cesaretlendirdiği göz önüne alınmalı.

Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) bir dönem büyük bir hırsla hazırladığı Amerika Birleşik Devletleri Afrika Komutanlığındaki (AFRICOM) motivasyonsuzluk da terör örgütlerini güçlendirici nitelikte sayılmalıdır. Bölgedeki istikrarsızlıkla Fransa ve ABD gibi Afrika'ya güvenlik odaklı bakan Batılı ülkelerin bölgedeki etkinliklerini azaltmaları ya da arttırmamaları 2024 yılında Afrika'da terörle mücadele için ne yazık ki olumlu sinyaller vermemektedir. Bunun yanında Sudan'daki iç savaşla ilgili barış adına somut bir adım atılamaması da 2024 yılında bu çatışmanın bir süre daha devam edeceği izlenimi uyandırmaktadır. Rusya ve Ukrayna arasındaki savaşın Afrika'daki gıda üzerindeki tehdidi de büyüyecek gibi durmaktadır. Bu savaşın yarattığı tehdit şu anda zaten Somali, Güney Sudan ve Cibuti'deki derin açlığı büyütmüş durumda ve eğer dışarıdan herhangi bir destek gelmezse 2024 yılında bu açlığı daha da büyütecek gibi durmaktadır.

Tüm bunlara rağmen 2024 yılında Afrika'ya umutlu bakmanın kapıları sonuna kadar kapanmış da değil. Uluslararası Para Fonunun (IMF) ve Afrika Kalkınma Bankasının Afrika'daki ekonomiyle ilgili olumlu tahminleri 2024 yılı için önemlidir. Bu iki kuruma göre 2024 yılında kıta içindeki ekonomik aktivitelerin 2023 yılındaki %3,2'lik orandan 2024 yılında %4'e çıkması öngörülmüyor ki bu da aynı zamanda yaklaşık seviyelerde bir ekonomik büyüme anlamına da gelmektedir. Aynı zamanda, belli Afrika ülkelerinin büyük bir ekonomik büyüme gösterecekleri de düşünülmektedir. 2024 yılında Nijer'in

%11,1, Senegal'in %8,8, Ruan-da'nın %7, Fildişi Sahili'nin %6,6, Etiyopya'nın %6,2, Tanzanya'nın %6,1, Uganda'nın %5,7, Gine'nin % 5,6, Kenya'nın % 5,3, Mozambik'in ise % 5 büyüme oranı yakalayacağı tahmin edilmektedir. Bu oranların ülkelere büyük ekonomik getirisi olacağından söz edilmektedir. Ek olarak, özellikle Arap Baharı'ndan sonra güçlenen demokratikleşme adımları, tüm askerî darbelere rağmen, 2024 yılıyla ilgili cesaret vermektedir.

Afrika halklarının ve devletlerinin "Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler" iddiasını bırakıp sadece "sorunlara çözümler" iddiasını taşımaları gerekmektedir. Son olarak ise Afrika'yı "geleceğin kıtası" olarak görmenin Afrika'nın şimdiki zamanını boş vermeye ya da şimdiki zamanını görmezden gelmeye neden olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

Cezayir'de, Burkina Faso'da, Etiyopya'da, Mali'de, Senegal'de ve Tunus'ta cumhurbaşkanlığı, Güney Sudan'da, Ruanda'da, Namibya'da, Mozambik'te, Gana'da, Komorlar'da ve Çad'da cumhurbaşkanlığı ve meclis, Yeşil Burun'da yerel, Botswana'da, Madagaskar'da ve Moritüs'ta ise meclis seçimleri 2024 yılında Afrika'daki demokratikleşme için büyük rol oynamaktadır. Ayrıca Mozambik'in kuzeyindeki Cabo Delgado bölgesindeki terör eylemlerinin kıta içindeki barış güçlerinin çabalarıyla kontrol

altına alınması sevindirmektedir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Kuzey Kivu bölgesinde etkili olan yerel terör örgütlerinden 23 Mart Hareketi'nin (M23) hükümetle bozduğu ateşkesi yeniden kurma isteğinin olduğu iddiası ise ülkedeki çatışmaların 2024 yılında bitmesi adına önemli bir gelişme olarak anılmaktadır. Son olarak ise 2024 yılının Ocak ayında Fildişi Sahili'nin ev sahipliğinde gerçekleşecek olan Afrika Uluslar Kupası Afrika halklarını spor ekseninde bir araya getireceği için büyük bir heyecanla beklenmektedir.

2023 yılında darbelerle ve bir iç savaşla çatırdayan Afrika kıtası, 2024 yılına umutlu girmeyi arzulamaktadır. Bu bağlamda Sahel bölgesindeki terörün tamamen bitirilmesi gerekmektedir. Sudan'da ise iki tarafın artık görüşmeye başlaması ve ülkede yeni bir seçim düzenlenmesi beklenmektedir. Bunların yanında Afrika halklarının ve devletlerinin "Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler" iddiasını bırakıp sadece "sorunlara çözümler" iddiasını taşımaları gerekmektedir. Son olarak ise Afrika'yı "geleceğin kıtası" olarak görmenin Afrika'nın şimdiki zamanını boş vermeye ya da şimdiki zamanını görmezden gelmeye neden olduğunun bilinmesi gerekmektedir. 2024 yılında daha güvenli, demokratik ve refah içinde bir Afrika kıtası amaçlanıyorsa o zaman kıtadaki güncel sorunları yönetmek yerine o sorunları çözmek için her türlü destekli adımın atılması ve geleceğin kıtası denen Afrika'daki barışın, refahın ve istikrarın günümüzdeki sorunları çözerek elde edileceğini akıldan çıkarmamak gerekmektedir. Mutlu yıllar Afrika. ■